

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Педагогічний факультет
Кафедра педагогіки дошкільної та початкової освіти

Дипломна робота
ОС «Магістр»

на тему: «СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПОЧАТКОВОЇ
ОСВІТИ В УКРАЇНІ»

Виконала: студентка II курсу, групи ПО-2м(з)
спеціальності: 013 – «Початкова освіта»
Мотичка Ганна Павлівна
Керівник: к.пед.н., доц. Швардак М.В.
Рецензент: к.пед.н., доц. Реґо Г.І.

Мукачево - 2019

ЗМІСТ

ВСТУП		5
Розділ 1. ПОЧАТКОВА ОСВІТА В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ		7
1.1. Розвиток початкової освіти в Україні за роки незалежності		7
1.2. Нормативно-правова база створення «Нової української школи»		11
1.3. Хід реалізації програми створення «Нової української школи»		14
1.4. Початкова освіта в контексті ідей Нової української школи		16
1.5. Основні тенденції розвитку Нової української школи		26
Розділ 2. ДІАГНОСТИКА ГОТОВНОСТІ ОСВІТНІХ ЗАКЛАДІВ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ		31
2.1. Дослідження умов реформування загальної середньої освіти в контексті освітньої діяльності вчителів 1-2-х класів		31
2.2. Аналіз експериментального дослідження		57
ВИСНОВКИ		63
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ		68
ДОДАТКИ		73

ВСТУП

Нині українська система освіти активно реформується, щоб відповідати світовим тенденціям, потребам економіки, а також сучасним особистісним і суспільним запитам. Особливої значущості в цих процесах набуває модернізація загальної середньої освіти. Важливим кроком на шляху докорінного і системного реформування загальної середньої освіти стала Концепція Нової української школи, затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988-р (Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року). Вона передбачає перетворення української школи на важіль для досягнення соціальної рівності та згуртованості, що сприятиме економічному зростанню і конкурентоспроможності України.

Нова українська школа стартувала з 1 вересня 2018-2019 н. р. Це зумовило необхідність проведення комплексного аналізу розвитку початкової освіти на Україні; а також з'ясування сучасних тенденцій розвитку початкової освіти в умовах Нової української школи.

Основні аспекти розвитку змісту початкової освіти вивчали Н. Дем'яненко, М. Євтух, Н. Никало, О. Сухомлинська та ін. Проблему фахової підготовки майбутніх учителів початкових класів, специфіки їхньої професійної діяльності досліджували такі науковці, як: Н. Бібік, С. Гончаренко, О. Дубасенюк, І. Зязюн, О. Савченко, Л. Хоружа, М. Фіцула, І. Шапошнікова та ін. Проблеми змісту початкової освіти присвячені роботи М. Скаткіна, І. Лернера, В. Раєвського, В. Ледньова.

Об'єкт дослідження – початкова освіта в умовах реформування.

Предмет дослідження – тенденції розвитку початкової освіти.

Мета дослідження – вивчити та дослідити сучасні тенденції розвитку початкової освіти в Україні.

Відповідно до мети визначено завдання даного дослідження:

- вивчити особливості модернізації початкової школи;
- окреслити основні тенденції розвитку Нової української школи;
- дослідити умови реформування загальної середньої освіти в контексті освітньої діяльності вчителів 1-2-х класів.

Відповідно до визначених завдань використано такі *теоретичні методи дослідження*: аналіз, порівняння, синтез, систематизація, класифікація та узагальнення теоретичних даних, представлених у педагогічній, психологічній та методичній літературі, вивчення та узагальнення передового педагогічного досвіду. Для досягнення мети дослідження було обрано *емпіричний метод* збору інформації – опитування, а саме онлайн-анкетування.

Практичне значення отриманих результатів дослідження визначається тим, що матеріали дослідження можуть бути використані вчителями початкової школи у процесі проведення уроків, студентами педагогічних вишів.

База дослідження. Сервіс Google Forms.

Апробація результатів дослідження. Матеріали дипломної роботи оприлюднено на: Всеукраїнських науково-практичних Інтернет-конференціях «Актуальні проблеми навчання і виховання в умовах інтеграційних процесів в освітньому та науковому просторах (Мукачево, 25 жовтня 2018 р.; 7 листопада 2019 р.).

Публікації. Матеріали дослідження відображено у двох публікаціях (тезах доповіді): «НУШ та сучасні педагогічні технології в початковій школі» [23], «Початкова освіта в контексті ідей нової української школи» [24].

Дипломна робота ОС «Магістр» складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (50 позицій) та доповнена додатком. Текст дослідження викладено на 67 сторінках основного тексту. Загальна кількість сторінок – 73.

ВИСНОВКИ

Реформа середньої освіти в Україні одна з найбільш важливих реформ, яку розпочало МОН. Програма створення «Нової української школи» має довгостроковий характер і розрахована на 2016–2029 рр., що потребуватиме ухвалення не лише концепції, але й законів, підзаконних актів, інших нормативних документів, опису тексту самої програми, значних матеріальних, фінансових і людських ресурсів.

Початкова школа раніше за інші рівні освіти стала об'єктом оновлення освітнього процесу на засадах дитиноцентризму, партнерства, врахування життєвих потреб дітей, розроблення нових Державних стандартів, освітніх програм, оцінювання навчальних результатів.

Науковцями відділу початкової освіти Інституту педагогіки було розроблено Концепцію розвитку початкової освіти, у якій передбачались системні зміни: нові управлінські рішення щодо організації і режиму навчання, модернізації змісту освіти, впровадження компетентнісного підходу і нових технологій, засобів оволодіння вчителями навчально-ігровою комунікацією з учнями та ін.

Переосмислено мету початкової освіти, яка виразно відображає дитиноцентровану особистісно зорієнтовану спрямованість початкової освіти. Метою початкової освіти є всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей, розвиток самостійності, творчості та допитливості. Отже, базовими теоретичними положеннями конструювання змісту була реалізація принципу дитиноцентризму в усіх його вимірах і діяльнісного підходу.

З'ясовано, що науковці переконані, що в оновленні змісту (а далі й методик навчання) слід враховувати не лише те, що зараз дітям цікаво і захоплює, а й професійно, відповідально спроектувати їх подальший поступ, який передбачає здобуття обов'язкових і очікуваних освітніх

результатів, адже саме за досягнутими результатами можна буде оцінити, чи відбулися суттєві якісні зміни в системі початкової освіти.

Компетентнісний підхід не можна зводити лише до визначення діяльнісних результатів. Він покликаний зменшувати навантаження знаннєвого компоненту обсягу змісту. До речі, саме це було ключовою причиною стрімкого переходу на компетентнісні засади країн лідерів із шкільної освіти. Крім того, освоєння переваг компетентнісного підходу передбачає використання різних видів інтеграції. Наприклад, новий курс «Я досліджую світ», об'єднує п'ять освітніх галузей і використовується впродовж 1–4 класів.

У процесі аналізу Концепції «Нова українська школа», нами виявлено ряд тенденцій розвитку сучасної освіти. Серед них:

- новий зміст освіти, заснований на формуванні необхідних для успішної самореалізації в суспільстві компетентностей;
- педагогіка, що ґрунтується на партнерстві між учнем, учителем і батьками;
- умотивований учитель, який має свободу творчості й розвивається професійно;
- орієнтація на потреби учня в освітньому процесі, дитиноцентризм;
- наскрізний процес виховання, який формує цінності;
- нова структура школи, яка дає змогу добре засвоїти новий зміст і набути компетентності для життя;
- децентралізація та ефективне управління, що надасть школі реальну автономію;
- справедливий розподіл публічних коштів, який забезпечує рівний доступ усіх дітей до якісної освіти;
- нове освітнє середовище.

Для досягнення мети дослідження було обрано метод збору інформації – опитування, а саме онлайн-анкетування. Перевага цього методу в межах дослідження умов реформування загальної середньої

освіти (ЗСО) полягає у тому, що дані збираються дистанційно й оперативно. Виключається потреба друку й розсилки анкет, переведення масиву зібраних даних в електронний формат для подальшої обробки.

Опитування пройшли 124 учителі перших класів закладів загальної середньої освіти, гімназій, навчально-виховних комплексів, спеціалізованих шкіл, спеціальних шкіл. Показник заповнення у розрізі областей суттєво відрізняється.

Більшість учителів перших класів (98,2 %) – учасників опитування – пройшли попереднє навчання, з них 37,3 % повністю готові до викладання у Новій українській школі на засадах компетентнісного навчання. Більше половини учителів (55,2 %) готові до розробки власних освітніх / модельних навчальних програм. Загалом більшість респондентів мають підготовлені документи (календарно-тематичне планування змісту освітніх галузей (91,4 %), план виховної роботи (90,0 %), план професійного саморозвитку (65,5 %) для успішної і планової діяльності у навчальному році. Попри реформування загальної середньої освіти із зміщенням акцентів на самоосвіту впродовж життя, майже третина (31,6 %) респондентів і надалі впевнена, що роль учителя полягає у наданні учням усього масиву знань, яким вони володіють. Натомість позитивним є те, що більшість (78,1 %) учителів вже розуміють, що їх функція полягає у формуванні компетентної особистості, яка вміє критично мислити й розуміє користь знань для успішної самореалізації.

Респонденти у більшості (90,9 %) погоджуються з тим, що у педагогіці партнерства найбільш ефективним є демократичний стиль взаємодії з першокласниками. Натомість 4,2 % вчителів перших класів вважають авторитарний стиль взаємодії з учнями найефективнішим.

Більшість учителів 97,2 % планують і надалі під час навчання використовувати групові форми навчальної діяльності, в яких головним дійовим суб'єктом уроку залишається вчитель, тоді як концептуальною складовою НУШ є орієнтація на учня як особистості.

Педагогіка партнерства у більшості учасників опитування асоціюється з діалогом (95,0 %), дискусією (88,9 %) й бесідою (82,2 %) як словесними методами навчання. Натомість в учнів необхідно формувати комунікативні компетентності, що передбачають уміння працювати з текстами, вести діалог.

Більшість учасників опитування позитивно оцінюють ранкові зустрічі для налагодження позитивного емоційного фону (95,5 %) й комунікації між учнями в класі (89,6 %). Учителі – респонденти дослідження – для планування освітнього процесу готові залучати всіх суб'єктів освітнього поля. Зокрема, батьків опитувані готові залучати до процесу прийняття рішень щодо навчання і розвитку дитини (51,3 %) та процесу організації соціального життя в класі (47,4 %).

Наборами цеглинок LEGO забезпечені практично всі перші класи (92,6 %).

Серед навчального обладнання найбільше не вистачає математичних планшетів (77,2 %) та навчальних наборів грошових знаків (67,5 %), серед комп'ютерного обладнання та витратних матеріалів до нього – плівки для ламінування (67 %), офісного паперу (60 %) та мультимедійних проекторів (61,8 %).

У більшості класів (від 88,9 % до 95,5 %) створено освітні осередки, необхідні для реалізації нових підходів до навчання першокласників. Спостерігається брак куточків живої природи для проведення дослідів (55,3 %).

Заклади загальної середньої освіти частково готові до навчання дітей з особливими освітніми потребами. Більшість учителів перших класів (76,7 %) пройшли курс «Робота вчителя початкових класів із дітьми з особливими освітніми потребами» або модуль 6 «Інклюзивна освіта» (92,2 %) на навчальній платформі EdEra щодо роботи з дітьми з особливими освітніми потребами.

Учителі при формуванні тематичного планування надають перевагу Модельній навчальній програмі, затвердженій МОН України (94,1 %), самостійно розробленим темам (30 %), темам, запропонованим дітьми та їхніми батьками (30 %). Планують використовувати рекомендації навчально-педагогічного проекту «Інтелект» і освітнього проекту «На крилах успіху».

До використання інноваційних прийомів навчання готові 95,5 % педагогів. Серед прийомів інноваційної діяльності в учителів початкової школи популярними є ігрові технології – 17,8 % й інтерактивні прийоми навчання – 15,4 %.

Кожний третій учитель 1-2 класів повністю схвалює введення нового Держстандарту початкової освіти.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>